

Любомир Георгиев   Стефан Вачков
Недялко Вълканов   Андриан Ямболов

КОНКУРЕНТНОСТ И СТАБИЛНОСТ НА БАНКОВАТА СИСТЕМА В БЪЛГАРИЯ

2017

Издателство „Наука и икономика“
Икономически университет - Варна

Настоящата монография е в изпълнение на Договор № НИР-123/17.04.2014 г. с Икономически университет – Варна по проект за научноприложни изследвания НП 132/2014 г.

Тази книга или части от нея не могат да бъдат размножавани, разпространявани по електронен път и копирани без писменото разрешение на издателя.

© Любомир Борисов Георгиев, Стефан Минчев Вачков,
Недялко Вълканов Вълканов, Андриан Андриянов Ямболов, автори,
2017.

© Издателство „Наука и икономика”, 2017.

ISBN 978-954-21-0940-2

Съдържание

Въведение	11
-----------------	----

Глава първа

Конкурентна структура и стабилност на банковата система: теоретични основи	17
---	-----------

1. Конкурентна структура на банкерството: базисни концепции	17
1.1. Парадигмата „структура–поведение–резултати”	17
1.2. Теория за ефективната структура	21
2. Микро- и макропоглед върху банковата стабилност	23
2.1. Уникалност на банките и корени на тяхната нестабилност	23
2.2. Банковата система: мрежова структура и системен риск	31
3. Хипотези за връзката „конкурентност–стабилност” на банковата система	37
3.1. Хипотезата „конкурентност–нестабилност“	37
3.2. Хипотезата „конкурентност–стабилност“	40

Глава втора

Метрика и приложения в емпиричните изследвания	44
---	-----------

1. Подходи за измерване на конкурентността в банковата система	45
1.1. Индикатори за концентрация	45
1.2. Индикатори за пазарната мощ и ценовото поведение на банките	48
1.3. Индикатори, базирани върху лихвения спред	53
2. Оценяване на банковата стабилност	55
2.1. Индекс Bank Z-Score	55
2.2. Индикатори за качеството на кредитния портфейл	56
2.3. Индикатори за ликвидност	58
2.4. Индикатори за платежоспособност	61
3. Емпирични изследвания на релацията „конкурентност–стабилност”	65
3.1. Изследвания върху банковата система на една страна	71
3.2. Cross-country емпирични изследвания	73

Глава трета
Съвременни измерения на конкурентността
и стабилността в банкерството.....79

- 1. Структурните промени след 1990 г. и глобалната финансова криза 79**
  - 1.1. Либерализация, бизнес модели и конкуренцията на „сенчестото банкиране” 79
  - 1.2. Финансови иновации, концентрация и кризата от 2007–2008 г.....86
  - 1.3. Уроците от кризата за връзката „конкурентност–стабилност“ 95
- 2. Под обсадата на новите конкуренти 101**
  - 2.1. В полето от „високо напрежение” 101
  - 3.2. „Младите луди” срещу „тухлите и хоросана” 108
  - 3.3. От конкуренция към партньорство.....113

Глава четвърта
Банковата система в България.....123

- 1. Кратък исторически екскурс 123**
  - 1.1. Банковото дело до залеза на социалистическата планова икономика 123
  - 1.2. Първи стъпки към модерна институционална и регулаторна структура (1990–1995 г.) 125
  - 1.3. Банковата криза (1996–1997 г.) 130
  - 1.4. Следкризисно възстановяване (1998–2004 г.) 134
  - 1.5. Концентрация и нови регулации (2005–2009 г.).....137
  - 1.6. Глобалната рецесия и кризата с Корпоративна търговска банка (2010–2015 г.).....140
- 2. Ключови характеристики и индикатори 141**
  - 2.1. Размер на банковата система.....141
  - 2.2. Структура на собствеността върху капитала.....145
  - 2.3. Конкурентност.....149
  - 2.4. Качество на активите 151
  - 2.5. Платежоспособност 153
  - 2.6. Дигитален ландшафт 155

Глава пета	
Емпирично изследване на връзката	
„конкурентност–стабилност”	
в банковата система в България.....	
	159
1. Методология и данни.....	159
1.1. Променливи, модел и хипотези	159
1.2. Източници на данни и представителност на изследването.....	167
1.3. Предварителни тестове.....	170
1.4. Регресионен анализ.....	173
2. Резултати.....	175
2.1. Обобщена статистика на модела.....	175
2.2. Интерпретация на емпиричните резултати	180
3. Изводи и препоръки.....	184
Заключение	189
Приложения	191
Използвана литература.....	193

Таблицы

Таблица 1.1	Характеристики на основните банкови активи и пасиви	24
Таблица 1.2	Модел на мрежата за сигурност в банковия сектор	36
Таблица 2.1	Етапи при въвеждането на изискванията за минимален капитал и ликвидност според стандарта „Базел III“	64
Таблица 2.2	Изследвания на връзката „конкурентност–стабилност“ в една страна	72
Таблица 2.3	Изследвания на връзката „конкурентност-стабилност“ в повече от една страна	73
Таблица 3.1	Банковият бизнес преди и след 1990 г.	80
Таблица 3.2	Традиционен срещу модерен бизнес модел на банкиране	84
Таблица 3.3	Глобални финансови активи (% от общата сума)	87
Таблица 3.4	Глобални финансови активи (% от световния БВП)	87
Таблица 3.5	Коефициент на ливъридж (Leverage ratio)	89
Таблица 3.6	ТОР 10 на банките в света: размер спрямо БВП и брой субсидиари (2012 г.)	90
Таблица 3.7	Предимства и недостатъци на големите банки	91
Таблица 3.8	Хронология на кризата – фалити и спасителни мерки за финансови институции	94
Таблица 3.9	Балансова структура на големите банки във Великобритания, Канада и Австралия (2008 г.)	99
Таблица 5.1	Независими променливи и хипотези	167
Таблица 5.2	Списък на банките част от извадката	171
Таблица 5.3	Тест за мултиколинearност	172
Таблица 5.4	Корелационна матрица	172
Таблица 5.5	Тест на Wooldridge	173
Таблица 5.6	Тест на Hausman	175
Таблица 5.7	Дескриптивна статистика на променливите	176
Таблица 5.8	Резултати от регресионен анализ	177
Таблица 5.9	Тест Wald за адекватност на групите	178
Таблица 5.10	Стандартизирани коефициенти	179
Таблица 5.11	Следкризисни структурни реформи	186

Фигури

Фигура 1.1	Елементи на парадигмата SCP	18
Фигура 1.2	Основен модел „ядро-периферия”	33
Фигура 1.3	Пълен модел „ядро–периферия“	33
Фигура 1.4	Логика на хипотезата за франчайзната стойност на банките	39
Фигура 1.5	Логика на парадигмата за изместване на риска.....	42
Фигура 3.1	Банков баланс отчет: преди и след продажба или секюритизация на заеми.....	85
Фигура 3.2	Връзка между балансвите отчети на банка и SPV	86
Фигура 3.3	Процент на страни с банков кризи (1900–2008 г.)	96
Фигура 4.1	Активи на банковата система/ активи на финансовата система в България	142
Фигура 4.2	Активи на банковата система/ БВП в България и страните от ЦИЕ.....	143
Фигура 4.3	Банкови депозити/БВП в България и страните от ЦИЕ	144
Фигура 4.4	Банкови клонове (офиси) на 100 000 души възрастно население в България и страните от ЦИЕ.....	145
Фигура 4.5	Процент от активите на банковата система, притежавани от правителството в България.....	146
Фигура 4.6	Процент от активите на банковата система, притежавани от чужди лица и институции в България и страните от ЦИЕ... ..	147
Фигура 4.7	Петте банки с най-големи активи в България от 2005 г. до 2014 г.....	148
Фигура 4.8	Концентрация на банковия сектор в България	149
Фигура 4.9	Индекс на концентрация (CR5) в България и страните от ЦИЕ.....	150
Фигура 4.10	Индекс на Хърфиндал-Хиршман (HНI) в България и страните от ЦИЕ.....	150
Фигура 4.11	Нетен лихвен марж като процент от общата сума на банковите активи в България и страните от ЦИЕ	151
Фигура 4.12	Качество на кредитния портфейл в България и страните от ЦИЕ.....	152
Фигура 4.13	Покритие на класифицираните заеми в България и страните от ЦИЕ.....	153

Фигура 4.14	Платежоспособност на банковия сектор в България	154
Фигура 4.15	Съотношение „капитал–активи“ в България и страните от ЦИЕ	154
Фигура 5.1	Стабилност на банковата система в България	180
Фигура 5.2	Стабилност на банките в България	181
Фигура 5.3	Провизии на банките в България	182
Фигура 5.4	Активи на банките в България	183
Фигура 5.5	СПРЕД между дългосрочните лихвени проценти в България и Германия	184